

ב:

עין משפט
גזר מצוה

אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

מסורת הש"ס

(א) ומינה יב' ד' כ"ט פסח.
 (ב) לקמן י' מנחת סו:
 (ג) לארבעה (ד) מוספתא
 (ה) פ"ב הי"ג (ו) זכ"ת סו:
 (ז) ודמילין (ח) מוספתא
 (ט) יב' ע"ש (י) ד"ה כ"ג:
 (יא) זכ"ת יט' מוספתא
 (יב) יומא פ"א ה"ט מנחת
 (יג) ד"ה ה"ו (ד) ספנת ל'
 (טו) ודף י"ג (טז) ד"ה ט'
 (יז) ויום שלשים קרי יום
 עשורו כ"ג פ"י רש"י
 (יח) ד"ה כ"ג: (יט) וד"ה טו:
 ועי' חו"ט ט"ז ד"ה ו' (כ)
 (כא) לקמן י"ג: (כב) ולקמן
 י"ג:

תורה אור השלם

- יחשבו כוכבי שמים
יקו לאור ואין ואל יראה
בפעמי שנה:
- ואמר אך חשך
ישופכי וליקח אור
בעדני: הלהים קלט יא

מוסף רש"י

ובשעת הביעור: כשעה
שנית, אבל מחלין ויוליך
לא יבדוק אפילו לא
נדק צמון, ונדונין מסס
דלמא חזי למיכל שמעולא
אחזי כשפסא ומוחוץ לו:
עד מתי אוכל רשותה.
לילה כשחשבה שיהא אוכל
כלל תפנית שהיא אוכל
משפחה, ואפילו תענית
יחד קח מימי תענית
יב. שראה בזמנו
לקרשי: להדיען שנתקשש
ד"ה כ"ב:

מדקאמר ובלילה יהי כגנב. מכלל דלור דרשיה דקרא יומא הוא והכי קאמר ביום כשעוברי דרסיס הולכים עומד רוצח בלש הדרכים והורגן וטועל את ממונם ובלילה הוא נעשה כגנב לחפור בתים ולגנוב: הכי קאמר. מה שמנהג לך מורה רשות על הכא במחמת להורגו כדמכיו (שמות כג) אס נמחמת ימלא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם כבוד לך הדבר כאור שהוא בא על עסקי נפשות דהיינו כל אדם חוץ מאז על הבן וכיוצא בו שמכיר בו שהוא אוהבו מאל אכל שאר כל אדם אם היה בעל הממון עומד כגנוד להליל ממנו וממנו זה עומד עליו והורגו רוצח הוא ויתן רשות לכל הקודם להליל את בעל הממון שנפשו של בא במחמת. ובלילה אס מספקא לך כלינה כגון שלם אובכך שהוא אבין ורממוו עלך ואס היית עומד כגנוד להליל ממנו אינו הורגך יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להורגו והכי אמרין כנסהדרין (דף ע"ג): דאז על הבן אינו נהרג במחמת: כוכבי נשפו: כוכבי נליו: יקו לאור. יספה ליום: עטפטי. זיהור: לנפול. לנבר המאיר ולא שיהיה סס היס חור ולא קאמר יקו ליום אלא יקו שילור ואין: ואומר אך חשך ישופני. ואומר כבוד הייתי בעוניי כשהייתי נרדף אך נחשך זה אמות והוא ישופני והוא יחשך תמיד עלי לטון נשף ולינה והשחך שהייתי שרוי בו נעשה אור צעדי אלא ובני לילה שייך למימך יום אלמא הכי קאמר דיד הלינה נעשה לי יום: אני אמרתי. מפני שחאי שאף מן העולם הבא אטרד ועבדיו שמתו על אלו עון און מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בנשך ונחפרה האיר צעדי שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמלל לוד כשנשק להכניס ארון ל בית קדשי הקדשים ודבקו שערים זה בזה נמועד קטן (דף ע"ג): בודקין. חמך: מדקאמר וביד שפריס מכלל דלור אורסא הוא. וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין: אסור בעשייה מלאכה. במקום שנהגו בו לקטור דלמרינן לקמן (דף ג.) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין: משעת האור. אבל קודם לכן אפילו נהגו בעלמא עתה: מוסר כבליה חמך. עד שש עשות דלמקן כפרקין (ד' י"א): אורסא הוא. משחשיה ושקעה חמה של שלשה עשר: ינמא אינה לנפשו. היכן מלינו שהיח אסור והלילה מותר: הכי קאמר. ליה הך איסורא דרבנן היא ולא דלורייתא ובשלמא לדידי דלמינא משעת עמוד השחר אשכחן בעלמא

הא מדקאמר ובלילה יהי כגנב אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצה הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כליילא יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו מיתיבי יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר מדקאמר יקו לאור ואין אלמא אור יממא הוא התם מילתא הוא דקא לייט ליה איוב למזליה אמר יהא רעוא דליציפיה הך גברא לנהורא ולא לישכחיה מיתיבי ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר דוד אני אמרתי אך חשך ישופני לעוה"ב שהוא דומה ליום עכשיו העולם הזה שהוא דומה לילה אור בעדני מיתיבי (ו' יהודה אומר בודקין אור (לארבעה) עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקאמר רבי יהודה בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי מאימתי ארבעה עשר אסור בעשייה מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור רבי יהודה אומר משעת הגין החמה אומר ליה ר"א בן יעקב לרבי יהודה וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשייה מלאכה ומקצתו מותר בעשייה מלאכה אומר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמין ומקצתו אסור באכילת חמין מדקאמר רבי יהודה משעת הגין החמה אלמא אור דקאמר ר"א בן יעקב אורתא הוא לא מאי אור עמוד השחר אי הכי דקאמר ליה היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשייה מלאכה ומקצתו אסור בעשייה מלאכה ינימא איהו לנפשיה הא איכא לילה דקא

שרי ר"א בן יעקב ה"ק בשלמא לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא (דחנן) "גבי תענית צבור יעד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' שמעון אומר עד קרות הגבר אלא לדיך היכא אשכחנא יממא גופיה דפלגי ביה רבנן אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמין ומקצתו אסור באכילת חמין שפיר קאמר ליה ר' יהודה לר"א הכי קאמר ליה רבי אליעזר אמיןא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמין דאורייתא דעד הכא אסר רחמנא ועד הכא שרא רחמנא ואידך שעות דרבנן ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא (מיתיבי אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין משואות לאור עבורו אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי (ו' היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים דברי רבי אורה שאני: מיתיבי מר זוטרא המפלת

צמדי דרבנן להלילה מותר והיום אסור: דפלגי ביה רבנן. שנתנו מילוק בשעוריהם זה לאיסור זה להיתר: אמינא לך אלא דרבנן. היכן הורגנו לעשות כן דעמא דהכא נמי כן גזרו: ואס אמר לי. ראה צמלי דלורייתא שגירת הכתוב כך היא ואין זו מדה חכמים: שטוס דרבנן. לנד איסור של תורה שהוא משש שעות ולמעלה דלקמן (ד' הוסיפו חכמים שתי שעות כדתן ויאן: אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו: ואידך. הואל לא דמי להכא דהרחקה עבוד כגון לדאורייתא משום יום המעונן וכני אדם שאין נקיין בשעות יעשו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו: אין משיאין משואות. אנוקות בלשאי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיח קדשו בית דין את החדש: אלא על פסח שנראה בזמנו לקדשו. ביום שלשים שנראה לקדש דליו כשהחדש מעובר ועושין ראש חודש ביום שלשים ואחד דין מקדשין אותו סבכר קדשוהו שמים ואשמעינן האי תנא דלחכר עבדינן משואות ואמלא לא עבדינן משואות וכשאיין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר: לאור עבדו. ליל עבד שלשים להודיע שהיח נתקדש. ליל שלשים (ו'ואחד) קרי אור עבדו(ש על שכו נעשה החדש מעובר כשאיין קובעין בו את ראש חודש: אלמא אור אורסא הוא. הא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק: עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים. דקסבר רבי לילה פוסלת בקידוש ידים ורגלים ועמא דמפרש בזבחים (ט'): אורה שאני. היא דמי אורה לא פלגי רב יהודה דהא לשון יום:

א' פשיטא דף דאנפשות קאתי. אומר ר"י ורבי"א דהאי קרא באז על הבן מיירי דקתם אב מרחם על הבן ולא יורגנו אם עמוד נגדו להליל ממונו ולכן לא ניתן להצילו בנפשו אלא שיעוד עבדו כנהורא בא כדמוכה כפרק בן סורר (דף ע"ג) וסס) דמוקי הכריחת דמיהל אס רחם עליו השמש וכי עליו נבלד ורחם אלא אם כבוד לך כשמש אלא לו שלום עמן רהגהו ואס לאו שכן מהרגהו באז על הבן והיהו דמיהל אס כבוד לך שיש לו שלום עמן אל מהרגהו מוקי כגן על האז: מאימתי י"ד אסור בעשייה מלאכה. פירש רש"י

אסור בעשייה מלאכה במקום שנהגו ואין נראה לר"י דפ' מקום שנהגו (דף ט"ג). מוכח כהדיח דרבי יהודה את ליה איסורא ולא מנהגא ועוד מנהג איסורא ואת אמרת מנהגא ועד נחוי היכי נהוג לכן נראה כדאיסור ודאי פלגי ובלגלי כי היכי דפלגי חסם צמתי" ב"ש וז"ה: רבי אליעזר ב"א אומר משעת האור. למאי דמסקינן אור ממש נקט ר' אליעזר בן יעקב שיעור למילתיה בתחלת היום ור' יהודה השמש כדלמך כשזכור את הפועלים נקט הגין התמה משעת כניסת פועלים למלאכה שהוא אחר זריחת השמש כדלמך כשזכור את הפועלים (דף פג) וסס) פועל כניסתו משלו ביצירתו משל צע"כ פי' ביצירתו מבימו למלאכה כדמכיו (תהלים קד) מורת השמש יאספון וגו' ילא אדם פלגי ולא הי ר"א בן יעקב לא כב"ש ולא כב"ה דבית שמוא אוסרין סהיליה וז"ה ממירין עד הגין ולמאי דפ' דלור אורתא כב"ש יאמר רבי פלגינן בן יעקב לא מתקין ב"ש וז"ה דכר הוי: ה"בן מצינו יום שמקצתו מותר ומקצתו אסור. פי' היכא דליכא סנהלא כי הכא וכן חמך דלקשי ליה מיניה אלא היכא דליכא סנהלא כגון משום מיאזון וכיוצא בו לא מיירי: אס

רבינו הגנאל
 את שטע בודקין באור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור. מוקינן ובארבעה עשר שחרית מכלל דאור אורתא הוא ש"מ. וכוון שנתברר בו זה האור שנתנו כשנתנו אורתא הוא למה לי לומר עוד ח"ש. יש לומר כי לא מני המפנה לכהר שסמנו כי אור אורתא הוא אלא גם יש לנו לומר מני האורת. מאימתי ארבעה עשר אסור בעשייה מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור אמר תאור ר' יהודה אומר משעת האור חמשה. ש"מ מוקינן ר' יהודה משעת הגין החמה מכלל דאור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב אורתא הוא. ודדעין מאי אליעזר בן יעקב משיעול עמוד השחר וראי אור היום. והכי קאמר ליה כשלא לדידי דאמינא כליילא שיי לומיכר מלאכה וביממא אסור. אשכחן דשור כליילא ואסרי ביממא כי האי כגון כמעתי. תחייא עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר. אלא לדיך יעבד אשכחן משיעול עמוד השחר עד הגין החמה מותר ושאר היום אסור. אסר לו ר' יהודה דוא עצמו ערב הפסח יוכיח שהוא מותר באכילת חמין עד ארבע שעות וסבאן ויהלן אסור. דתי משיאין משואות אסור ר' אליעזר שאני חמין דהוא מדאורייתא והתורה היתיה קצתה היום ואסרה קצתה היום, ולא שמעינן איסור רבנן. (והייתן) מלאכה בארבעה עשר שהיא אסורה מן אכילת חמין שהיא מן התורה אסורה. ור' יהודה אסור אנא נמי לא אמרי אלא כשה ששה שאסורה מרבנן. שכן התורה אכילת חמין מותר עד חצי היום. דקרינא לך חמין ביום הראשון אך חלק ומה מצאנו לרבנן כיום אחר שאסור כפנתו והוא שעה ששית שכן התורה מותר באכילת חמין ורבנן אסורה. ודתי ר' אליעזר הורא לאו משום איסורא הוא אלא הרחקה עבוד סו. את שטע אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו. ואימתי משיאין משואות לאור עבורו. ש"מ אור אורתא הוא. ושנראה בזמנו לקדשו. הוא יום שלושים. היה עומד ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים אף על פי שכל הלילה היה מקריב. לאורה קריב מה שכתוב בבבא אל אהל מועד, וחשוב כאלו לאותה שעה (טע"ה כגנב).